پوهاند محمد بشیر دودیال ۲۰۱۹/۰۲/۰۸

افغانستان په سیمه کې د وصل دنقطې بریالی تجربه

(د لاجوردو د لارې د تجارتي - آزمایښتی کاروان بریالی راستنیدل)

لمړی برخه

سریزه

د لاجوردو د لارې د پرانیستنې په ورځ د یو شمیر افغانی صادراتی اموالو یو کوچنی کاروان د اروپا په لوری روان شو، کله چې ترکيې ته ورسید، د ترکيې د تجارت د وزیر مرستیال یې هرکلی ته ورغی. نومړی دافغانستان او افغانستان دتاریخی دوستی د یادونې په ترڅ کې د دوو دوستو هیوادونو ترمنځ د تجارتی اړیکو د لاپیاوړتیا هیله هم وکړه. دا دی اوس دغه کاروان بیرته راستون او د لوړ کیفیت لرونکی وارداتی اجناس یې وارد کړل. موږ یقین لرو چې که نظام آرام پرېښودل شي، د وروستیو څلورو کلونو پروژې به هره یوه همداسي پایلې ولري، که تیرو څلورو کلونو کې د حکومت ډیرو غوره، مترقی او انسانی برنامو ته خنډونه نه وای جوړ شوی، اوس به دا برياوی تر دې هم لا زیاتی وای.
باید هیره نه کړو چې په معاصر وخت کې متمدنو او وینو ملتونو د خپلې اقتصادي ودې، تولنیزپرمختګ او هوساینې لوري ته پاملرنه کړی ده، د پخوا برخلاف؛ اوس د هیوادونو قدرت، پرتم او پرستيژ د دوی د نفوسپه شمیر، ځمکنی پراختیا او پوځ کې نه، بلکې اقتصادي قوت کې ده. هغه ملتونه چې ښه اقصاد لري، نړیوال اعتبار او حیثیت یې هم اوچت دی. دهیوادونو اقتصادی قوت، سیاسي درېځ، ازادي، د اتباعو خوښي او ډیر نور تولنیز، روغتیایي او کلتوری معیارونه داقتصادی ودې د درجې او شاخصونو له مخې ارزول کیږي. په همدې خاطر پرمختللو او هوسا ملتونو خپل اقتصادي ظرفیتونه او پوتانسیل سنجولای او ځانته یې د پرمختګ امکانات لټولي دي. افغانستان یو پرمختیایی هیواد دی، چې د اقتصاد له پلوه ډیر وروسته پاتي دی. دغه اقتصادی وروسته والی، د دغه هیواد خلک له راز راز تولنیزو ستونزو لکه بیکاری، نفاق، اعتیاد، مهاجرتونو، جنګونو، تعصباتو، ناروغیو، بیسوادی ،فساد او دې ته ورته بدمرغیو سره مخامخ کړی دی. له نیکه مرغه اوس دغه هیواد د خپل ډیر مهم جیوپولیتیک او جیواکونومیک موقعیت، طبیعی قیمتی زیرمو، غوره اقلیم او د یو شمیر محصولاتو تولید په مطلق مزیت باندی فکر کوي او دخپل اقتصاد د ښه کیدو او پرمختګ لار هواروي. له دی امله چې په وچه کې پروت هیواد دی، خو غواړي چې اوبو ته لار ومومي او لکه دپرمختللو هیوادو په شان ځان د تجارت د نړیوال مسیر ته ورګډ کړی. دهمدې موخې د ترلاسه کولو لپاره یې د وچې پنځو بندرونو، د وسپنې د سیمه ییزې پټلۍ شبکې ، سیمه ییزو اقتصادی سازمانونو، نړدې تجارتی بنددرونو او ترځمکې لاندې منابعو په هکله فکر وکړ. د تاپي پروژه، کاسازر، چا بهار او دسوداګری دهوایی دهلیزونو ترڅنګ یې د لاجوردو د لارې په پرانیستوهم اقدام وکړ. دافغانستان ولسمشر د اقتصادی برنامې په ترڅ کې دمتحده عربي اماراتو د ۲۰۰

ارسال مقالات: info@arianafghanistan.com و یا spineghar@gmail.com

میلیون ډالرو مرسته د افغانستان دینځو بندرونو جوړولو ته په پام کې ونیوله او د (ریکا) او (قلب آسیا) په کنفرانسونو کې یې دسیمې هیوادونه دې ته وهڅول چې د یوه منطقوی اقتصاد په ایجاد سره دسیمې دهېوادونو تر منځ د کډ تفاهم او مرستو زمینه برابره کړي، په دې لړکې یو هم د افغانستان له طریقه د جنوبی او مرکزی آسیا وصل کیدل دي. اوس د دغه پلان ژر پلي کېدو ته لار هواره شوې ده. دغه ټول مثالونه دافغانستنان ځوان نسل ته دامیدواری ښه خبرونه دی.

په معاصر وخت کې افغانستان ته دترانزیت اهمیت

د اجناسو تولید، دخدماتو عرضه او د هغو سوداګری زموږ د دور مشخصه ده. د نویو مجهزو لارو جوړول او دتولید او انتقالاتو په لګښتونو کموالی د ټیکنالوژیکي پراختیا سرعت په څیر اغیزمن فکتور دی، چې د نسبي مزیت او د اقتصاد د کچې څخه د ګټو تر لاسه کول ممکن کوي. ترانسپورت د نړیوالتوب د بهیر یو مهم عنصر دی، چې نړیوال بازار ته د توکو انتقال سره د تولیدوونکو او مصرف کوونکو تر منځ وصل کوونکی ګڼل کیږي. ترانسپورت د نړیوال کیدلو زړه جوړوي. د لیرد په اغیزمنو شبکو سره له نړیوال تجارت څخه د ګټې اخیستلو فرصتونه زیاتیږي. (د خپلو تولیداتو رسول نړیوال بازار ته او له نړیوال بازار څخه د خپلو اړتیاوو تر لاسه کول). په دې توګه ترانسپورت د اقتصادي ودې او سیالی کلیدي عنصر دی. د سیالی لپاره د منظم سازمان شوي ترانسپورت شتون اړین دی تر څو په سوداګری کې ښه والی راولي، خو د دې په وړاندې سیاسي چالشونه ممکن رامنځته شي، د دې چالشونو مخنیوی د انتقالاتو نړیوال سیستم رامنځته کولو سره ممکن دی. د توکو د لیږد ارزانه کیدل د سوداګری په پراختیا کې مهم رول لري. له نیکه مرغه دې برخه کې افغانستان ډیر مهم موقعیت لری. تجربو ښودلې چې د ګټورو او ارزانه سرچینو په مرسته تولید شوي توکي هغه منطقو لپاره چې د توکو په لیږدولو ورته زیات لګښت راځي زیات قیمته تماميږي، او د نسبي مزیت په نظر کې نیولو سره تولید شوو توکو څخه ګټه اخیستل ورته منفي مزیت رامنځته کوي. د دې خنډونو ماتونکی فکتور لکه څرنګه چې د G. Lundgren له خوا په ګوته شوي د ترانسپورت په تکنالوژی کې دړې انقلابونه دي. لمړی انقلاب د ۱۶ – ۱۸ پیړی په اوږدو کې د بدلونو د یو سلسلې په توګه رامنځته شو چې دې وخت کې د بحري جهازونو ډیزاین او اغیزمن کولو په برخه کې ستر پرمختګونه وشول. په تدریجي توګه د بحري جهازونو څخه کار اخیستلو سره د نړی جلا ساحلي ساحې سره ونښلول شوي، چې شمالي او سویلي امریکا، افریقا او آسیا له اروپا سره وتړل شوي او د لومړي ځل لپاره (نړیوال اقتصاد) رامنځته شو.

دویم انقلاب د ۱۹ پیړي په منځ کې رامنځته شو، چې د بخار انرژی ځمکني او بحري ترانسپورت ته توانایي ورکړه چې لیرو فاصلو ته توکي ارزانه انتقال کړي. څرنګه چې د اورګاډي پټلی د آسونو د ترانسپورت، او فلزي کشتیو د لرګو کشتیو ځای ونیوه، د نړی صنعتي مرکزونو ته (په شمالي امریکا، سویلي امریکا، افریقا او اسیا کې) د لومړنیو اړتیاوو توکو، په ځانګړې توګه د کرنې محصولاتو، ارزانه لاسرسی ممکن شو. دې سره په سوداګری کې ونډه اخیستنه او په بهر کې پانګه اچوونه تشویق شوه، چې د صنعت د پرمختګ لامل وګرځیده. د انتقال لګښتونه د ۱۸۷۰ کلونو څخه د ۲۰ پیړی تر پیله ٪۶۰ کم شول، چې د صنعت د تخصصي کیدلو او نړیوال کیدلو پروسه یې ګړندی کړه. دریم انقلاب د ۱۹۵۰ کلونو ورسته رامنځته شو چې د سوداګریزو بیړیو په متوسطه اندازه کې دراماتیک غټوالی راغي. بیړیو د پخوا په برتله له دوه برابره څخه زیات د انتقال امکان پیدا کړ.

د تکنالوژیکي بدلونونو نتیجه کې د انتقال لګښتونو کې د پام وړ کموالی راغلی دی. د سوداګری سهولتونو سره نن ورځ د صنعت، معدنونو، کرنې او ځنګلونو ضایعات هم په نړیواله کچه د سوداګری توکي ګرځیدلي دي.

د ترانسپورت لګښتونه د سوداګری په نظریو کې مرکزي موضوع ګڼل کیږي. د ترانسپورت لګښتونو سره د سوداګری په وړاندې رامنځته کیدونکې خنډونه له تعرفو څخه ستر دي. زیات وخت دا باور موجود وه چې د سوداګری لګښتونه په نړیواله سوداګری کې زیات مهم نه دي، خو نن دا منل شوي چې دا لګښتونه خورا مهم دي. دا دی افغانستان په سیمه کې د لارو په جوړولو اودې برخه کې د یوې رڼې ستراتیژی په خپلولو سره ځلورم انقلاب راوست. اوس افغانستان د منځنی آسیا او جنوبی

آسیا د وصل کړی ده. یو مثال یې د لاجوردو لار ده، چې په اصل کې د وریښـــمینو د لارې بیارغونه ده چې لرغونتیا یې له نن څخه وړاندې ۲۰۰۰ کلونو ته رسیږی. افغانستان د پیړیو په پوړیو کې د مدنیتونو ، سوداګرې او کاروانونو په تګلورې او مسیر کې واقع و او د نړی لرغونی تجارتی لاره چې له ختیځ څخه د کاشان او کاشغر له سیمو تر شاماتو او تور سمندرګی رسیدله، له همدې هیواد څخه تیریدله چې هغه مهال ورته د وریښمو لار ویل کیده. پر همدې لارې به دبد خشان لاجورد د منځنی اسیا او اروپا یو شمېر هېوادونو ته وړل کیدل. دغه لار په څو ځایونو کې دافغانستان له بیلابیلو سیمو څخه تیریدله چې په تګلورې کې یې کاروانسرایونه او د اجناسو د تبادلې بازارونه وو. وروستی سیاسی او سوداګریز تحولات په داسې مسیر کې روان دی چې دبحری لارې په عوض یوه د وچې نوی لاره چې هم جنوبی آسیا له مرکزی آسیا سره او هم یې له اروپاسره وصل کړی، پرانیتسل شی. د یوویشتمې پیړی له پیل څخه راوروسته؛ په مجموع کې دنړی داقتصاد ثقلت او نوی پانګونې او پروژې آسیاته راولیږدول شوی او د انتلانتیزم دریځ ضعیف او رول یې مخ په کمیدو دی. اوس د ایرو-ایشیا مفکورې قوت پیدا کړی چې افغانستان یکې ځانګړی دریځ ترلاسه کولای شي. چین او هند دوه نوی لوی اقتصادی قوتونه غوارې مارکیت او پانګونه یې منځنی آسیا ته ورسیږی، د منځنی آسیا هیوادونه هم غوارې دجنوبی آسیا هیوادو ته د دوی د اړتیا وړ انرژی دتامین په خاطر نللیکی، فایبری نوری شبکو او نور امکاناتو ته توسعه ورکړی. له همدې امله افغان چار واکې په دې لټه کې دي،چې پخوانی لار بیرته دسوداګری لپاره وکاروي، نو ځکه یې ورته دلاجوردو دلارې نوم غوره کړ. افغانان باور لري، چې دوه زره کاله پخوا لا افغان سوداګرو هغه لار کاروله چې شل پیړی وروسته یې د بیا ځلي کارولو هوډ لري.

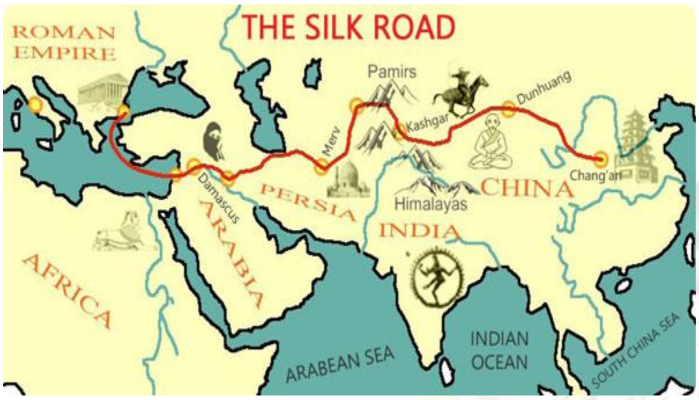

۱، نقشه: د وریښمو دلرغوني تجارتی لارې پرسر دافغانستان موقعیت

دغه لار د افغانستان له تور غونډۍ پیلیږي او دترکمنستان هېواد د ترکمن باشي بندر ته رسیږي .داذربایجان دباکو له ښاره تر تبریدو وروسته ، دګرجستان دتفلیس سره نښلي او له هغه ځایه به دترکیې قارس ته رسیږي. له قارس وروسته به استنبول او بیا به دغه لار د ازادو اوبو سره یو ځای شي. دهغو اتکلونو له مخې چې د سیمه ییزو تحولاتو په رڼا کی شوي دی، ورڅخه څرګندیږي چې دغه لار لنډه اسانه اوخوندي لاره ده، ځکه له افغانستانه تر تر کمن باشي بندر پوري د موټرو او اوسپنې پټلی شته دي.له باکو نه دتفلس او قارس پر لور او بیا تر استانبوله هم سړک او هم د ریل ګاډي پټلی شته دی.
د یوه اتکل له مخې دا لار لنډه ده ،که افغان سوداګر له کراچۍ نه خپل مالونه راوړي، نو تر جلا ل اباده ۱۶۰۰ کیلومتره لار ده،څومره که پاکستان زموږ تجار ونه ځوری او آسانی هم راولی بیاهم دیارلس څوارلس ورځې په کار دي چې مالونه له اروپا ورسیږي یا بهر ته صادر شي، چې په یوه لارې پنځه یا پنځه نیم زره ډالر لګیږي، خو عملاً لیدل کیږی چې پاکستان لکه د دوی د سلف (انګریز) په شان تل افغان سوداګرو ته ستونزې پیدا کوی او دکراچې بندر څخه دافغانستان پرضد دسیاسی فشار د یوی وسیلې په توګه کار اخلی. (انګریزانو څو ځله په امیر عبدالرحمن خان او دوه ځله په غازی امان الله خان چې له جرمنی څخه یې دافغانستان دعصری کولو لپاره فابریکی خریداری کړی وی، او دکراچې له لارې یې هیواد ته راوړلی دغه لاره بنده او دفشار په ډول یې ورڅخه استفاده وکړه). اوس دافغانستان دولت غواړی دافغانستان تجارت د یوه – دوو هیوادو له انحصار څخه وباسی. د نوی لارو او له هغی جملې د لاجوردو دلارې ګټه داده چې هم له دې ډول فشارونوڅخه خلاصه، هم لنډه او هم

اقتصادی ده . که وغواړو دقزاقستان له لارې خپل مالونه ولیږو، نو لار ۶۲۰۰ کیلومتره ده او پر یوه لاری ۴۲۰۰ او یا ۴۵۰۰ډالر مصرف راځي، خو که دتور غونډی نه یوه لاری بار کړو ترکیې ته یې یوسو او بیا یې اروپا ته ورسوو لار

۲، نقشه : د لاجوردو دلاری مسیر له افغانستان څخه تر ترکیې(اروپا) پورې

به ۲۲۰۰ کلومتره وي او لګښت به پرې ۳۲۰۰ او یا ۳۵۰۰ ډالر راشي، همداسې هم له هغې خوا. یعنې دا لار لنډه ده ،که موږ له کراچی نه خپل مالونه راوړو، نو تر جلا ل اباده ۱۶۰۰ کیلومتره لار ده،خو دیارلس څوارلس ورځې په کار دي.

په پام کې ده دغه لار له ترکمنستان، ازربایجان او ګورجستان څخه تر توری بحیرې او د ترکی نه په تېریدو افغانستان له ازادو دو اوبو سره ونښلوي. ولسمشر څو ځله ګاونډیو هیوادو ته خطاب کې ویلی دي چې باید سیمه د تروریزم د تهدید پر ځای د سوداګرۍ او مدنیت په ځلور لارې بدله کړو. دافغانستان رهبری په سیمه کې د یوه منطقوی اقتصاد د هستې د ایجاد په هڅه کې دی. سیمه ییز اقتصاد، د اقتصاد په ډګر کې هغه مفکوره ده چې د فضایي بُعد Spatial Dispersion او داقتصادی فعالیتونو Economic Activities اړیکې تحلیل او مطالعه کوي او دسیمې داوسیدونکو داقتصاد دبښه والی لارښودنه کوي. دهمدې ضرورت له مخې سیمه ییز اقتصادی سازمانونه ، سیمه ییز بانکونه، سیمه ییز بازارونه ، سیمه ییز یامنطقوی ترانزیت او ترانسپورت، لویې لارې او داسې نور مسایل رامنځته شوي دی. د دغې څانګې په مطالعې سره هره منطقه خپل اقتصادی مزیت، رجحانات او دریځونه ټاکي او داقتصادی قوانینو له مخې دخپل مفاد اعظمی کولو او د اجناسو او خدماتو په مبادله لاس پورې کوي. دسیمه ییز اقتصاد له مخې، یوه ځانګړی سیمه او حوزه په ډیر ښه ډول سره خپل نسبی مزیت سنجوی او دهغې له مخې یوې بلې سیمې، منطقې یاحوزې سره دتبادلې انډول تامینوي. دمناطقو جغرافیاوي خصوصیات او دکار څواک اندازه او مهارت، طبیعی او اقلیمی شرایط اومنابع، دترانسپورت سهولتونه اونورعوامل د دې لامل کیږي چې دمناطقو او سیمو ترمنځ دپوتانسیل او ظرفیت له مخې ژور توپیر رامنځته شي. منطقوی اقتصاد (regional economic) چې له دې پلوه یې افغانستان ډیر ښه موقعیت کې دی، د ټاکلې فضایي بُعد دننه داقتصادی فعالیتونو څخه عبارت دی. منطقویتوب په تیره بیا هغو هیوادونو ته ډیر ضروری ده چې لاتراوسه له اقتصادی پلوه خوار او له سیاسی پلوه په انزواکې دي. دوی به په انفرادي توګه ډیرخوار پاتې شي، خو په تجارتی مسیر کې ورګډیدل، داړیکو پراخول، په یوه منطقوی سازمان کې یې غړیتوب او د ترانزیت او مناقلاتو عصري کول یې دپرمختګ چانس زیاتوي. منطقوی اقتصاد د ځانګړو شرایطو له مخې رامنځته کیږی، چې مهم یې مطلق مزیت (Absolut Advantage) لرل دی، او افغانستان د خپل موقعیت، دجنوبی او مرکزی آسیا په وصل کولو کې د ترانسپورت دلګښت دکمښت اویو شمیر ځانګړو تولیداتو له مخې دا مزیت لری. اوس چې د اقتصاد ثقل دغې منطقې او په مجموع کې آسیا ته دلیږد په حالت کې دی، ډیر هیوادونه افغانستان ته سترګې اړوی. د ریګا په ټولو کنفرانسونو(RECCA I-RECCAVII) او قلب آسیا (دآسیازړه) کنفرانس کې د سمیې هیوادونو دافغانستان ستراتیژیک، جیوپولیتیک او جیواکونومیک ارزښت تایید کړ. په دې لړ کې په ۲۰۱۶ کال کې د ریګا اووه(RECCA VII) په کنفرانس کی اتو هیوادونو د لاجوردو د لارې په جوړیدو توافق وکړ چې د سیمه ییز اقتصاد دغوړیدا لپاره یو ښه زیری و.

د فعلاً لپاره د لاجوردو لاره صرف د لاريو موټرو لپاره مساعده لاره ده، داځکه چي تراوسه موږ د وسپني پټلی نه لرو، خو په راتونکی کي به د پټلی له درې ګونو ګيچونوڅخه خامخايوې سره وصل او افغانستان به هم د ريل پټلی خاوند شي. هغه ليکه چي ايران ،پاکستان او دمنځنی اسيا له هيوادونو څخه افغانستان ته راځي ،نو دا چي افغانستان خپله د وسپني ليکه نه لري او تر ي ليري دی، ورسره وصل شوی لا نه دی، آينده کي به د دغو هيوادو د وسپني پټلی سره وصل شي، خصوصاً کله چي موږ د راتلونکی خبره کوو، نودا هيلي هم له پامه نه شي لويدي چي د افغانستان دلويو لارو په جوړولو کي دچين او هند په څېر دسيمه ييزو شريکانو مرسته، به د دې هېواد داقتصاد دغوړيدو لامل شي، دجنوبی آسيا، د افغانستان او منځنی اسيا دهېوادونو اقتصادي او سوداګريزو چارو ته به پراختيا ورکړي او افغانستان به د وصل يوه نقطه وي. د افغانستان دولت او ولسمشر لا هم په دې برخه کي نورې اقتصادي او ترانزيتي برنامي لري. افغانستان غواړي چي افغانستان د سيمي د راکړې ورکړې او اقتصادي همکاريو په مرکز بدل کړي .داسي مرکز چي د سيمي سوداګريز کاروانونه لنډ، اسانه او بی جنجاله له افغانستان څخه تېر شي. د دې ګټه به دا وي چي افغانستان به ورسره له اقتصادي پلوه ګټه وکړي. سوداګريز مالونه به په اسانه ولېږدوي. خپلي اړتياوې

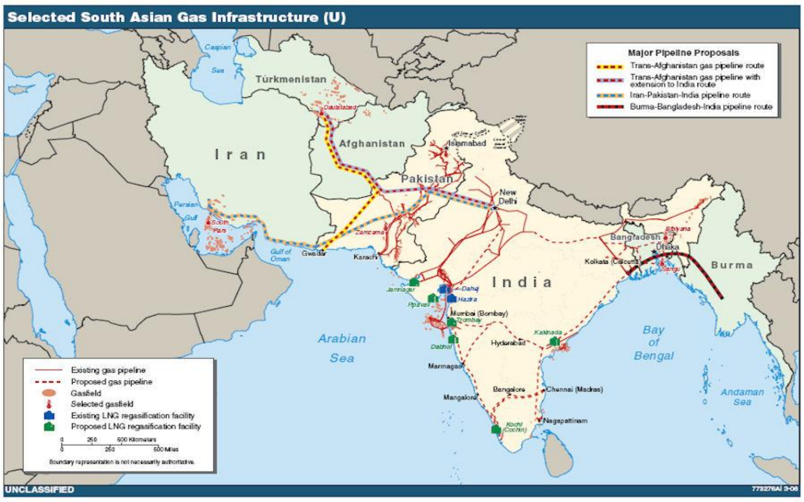

۳، نقشه: د ايرو ايشيا منطقوی اقتصاد

به پوره کړي. له دې لارې به حق العبور او ماليه تر لاسه کړي، ملي عوايد به لوړ شي، د پرديو له احتياجه به بېغمه شو، کار او شغل به ايجاد شي. په سيمه کي به د افغانستان ارزښت لوړ شي(او لوړ هم دی). جګړه به ختمه شي، ثبات به ورسره وغوړيږي او اوسنی تولي ستونزې به ورسره حل شي. که دغه پلان عملي شي افغانستان به دايران پر چا بهار بندر سربېره په سيمه کي د اوبو نورو نويو بندرونو ته لار ومومي. د آسيايی هيوادو د اقتصادپوهانو له طرحو سره سم، افغانستان په دې منطقه کی هم د چاه بهار د راتلونکی دورنما، د يوې لارې يو کمرند او هم د وريښمو لارې راتلونکي له مخي اساسی ارزښت لري.

په دي توګه دافغانستان تجارت ته ډيري نوي لاري پرانيستل کيږي، خو زموږ لپاره د نوو لارو موندل له کوم بل هېواد سره د لارو د بندولو په مانا نه ده، بلکې د نورو لپاره هم آسانتياوی راولی. دبيلګی په توګه پاکستان اروپا ته د رسيدو هيله افغانستان پوری ترلی ده. د چين او پاکستان اقتصادی کوريدور (CPEC) يوه شبکه به له افغانستان څخه تيريږی.

۴،نقشه: د چين او پاکستان هغه طرح چي د يوه شبکه يي له افغانستان څخه تيريږی له دغي لاري هم پاکستان او هم افغانستان اروپايي هيوادونو ته لار پيدا کوي او خپل توکي په اسانی د اروپا بازارونو ته رسولای شي. افغان دولت او سوداګر تمه لري چي له دي لاري په ګټه اخيستلو سره به خپل توکي په ارزانه بيه اروپايي بازارونو ته ورسوي او افغان سوداګرو ته به ئي ګټه ډيره او د افغانستان سوداګريز ملګري (تجارتی شريکان) نور هم ډير او يوځل بيا به د افغانستان تاريخي موقعيت راژوندی شي. دا لار د کراچی دبندر په پرتله ډاډمنه ،دکم وخت غوښتونکی، لږ مصرف او په کمي کمرکي بروکراسی سره د افغانی تجارو په ګټه ده، مثلاً د کراچی له لاري د ۱۴ورځو په عوض شپږ ورځي، يوه لاری مال التجاره د ۵۰۰۰ډ الرو په عوض ۲۰۰ ډالره، دا په داسي حال کي چي له تورغنډۍ دترکيي تر قارس بندر پوري ۲۰۰۰کيلومتره لار راځي، اما د قزاقستان له لاري بيادومره لنډه نه ده. د افغانستان د سوداګری په پراختيا، د افغانستان د صادراتي مالونو د لبرد د آسانی ترڅنګ، په صادراتی اقلامو کي تنوع هم راځي، چي د صادراتو په ډېرېدو او تنوع سره، په يوه توليدي هېواد د افغانستان د بدلېدو لپاره د همداسي اقداماتو اړتيا ده. له همدي امله ددغي لاری د پرانيستو په غونډه کي دافغانستان ولسمشر، ښاغلی محمد اشرف غني وويل چي: " ۱۷ کاله وړاندي افغانستان د انزوا په حال کي ؤ خو اوس دهغو ګواښونو پروا نه ساتي کوم چي د سرحدونو د ترلو په تړاو به ورته کيده. تر دي مخکي مونږ چاسره داړيکو لار نه درلوده، څو کاله وړاندي مونږ په دي ګواښل کيدو، چي که دا سرحد يا هغه سرحد وترل شي دخوراک ډوډی به ونه لرئ خو نن افغانستان ونښلول شو"

ولسمشر دا هم وويل : " افغان حکومت غواړي چي افغانستان دنړی او سيمي هيوادونو سره په تجارتي کچه ونښلول شي اوله هغوی څخه دهمکاری اود وصل کيدو هيله لري. مونږبيلوالی نه غواړو، مونږ انزوا نه غواړو، مونږ اړيکي او همکاري غواړو"
له دي څخه موخه داده چي دلاجوردو دلاري جوړيدل به يواځي له جنوبي اسيا هيوادونو سره دافغانستان دتجارتي لاري د ترل کيدو په معنی نه، بلکي برعکس دا به يو داسي اقدام وي چي دا لاربه لومړي قدم کي سويلي اسيا له مرکزی آسيا سره او په دويم قدم کي به يي له قفقاز او اروپا سره وصل کړي. دی ټکي سره د چين هيواد هم ډيره علاقه لري او لويي پانګونی ته چمتو دی. د منځنی او جنوبی آسيا د اقتصادی تحليلګرانو(شنونکو) ترڅنګ، د افغانستان د سوداګری او صنايعو اتاق هم د افغانستان د حکومت د دي نوښت ملاتړ کړی او د دي لاري جوړيدل د افغانستان د خصوصی سوداګرو لپاره يو ډير ستر ګام بولی.
لکه چي مخکي مو وويل دا په سيمه کي دمنطقوی اقتصاد دايجاد لپاره يوه زيربنا ده او له افغانستان سره په شريکه دسيمي د ډيرو هيوادو ګټي پکي دی، نو ځکه ترکمنستان ،اذربايجان ،ګرجستان او ترکيي په دي برخه کي په سلګونه ميليونه ډالره پانګونه کړي ده او له افغانستان سره يي دتجارتي اړيکو دپراختيا ترڅنګ، په نورو بيلابيلو برخو کي هم دهمکاريو ژمنه کړي ده.
د اوس لپاره په تجربوی توګه پ نهوموټرو کي ۱۸۰ ټنه افغانی تجارتي مالونه چي په هغو کي پنبه،مميز کنجد (زغر) اودهندوانو تخم شامل و، دسويلي اسيا اواروپايي هيوادونو په طرف حرکت وکړ، چي ترکيي ته په رسيدو سره د ترکيي هيواد دتجارت دوزارت معين ورته ښه راغلاست ووايه او په دي مناسبت يي يوه وينا وکړه چي په هغی کی يي د افغان – ترک تاريخي دوستی او راتلونکو پراخه اړيکوته هم اشاره وکړه.

يادونه:

که چيری ګران لوستونکی و غواړی چی ددی ليکوال نوری ليکنی هم ولولی، نو کولای سی چی، پر انځور باندی د «کليک» په اجرا کولو سره د ليکونکی مقالی د «آرشيف» فهرست ته، لار ښونده تر لاسه کړی!